

Adatok Szeged faunájához.

I. Orthoptera.

Kedves barátom és szerkesztő társam, Jablonowski József, ki egykoron buzgó, majd szomorú sorsra jutott és elhunyt rovarásztársunk Vellay Imre életét és gyűjtésének módját oly érdekesen írta le (R. L. V. 146. 180.) rendelkezésemre bocsátotta annak hagyatékából rovargyűjteményének jegyzékét, mely a Szeged környékén gyűjtött rovarokat is felsorolja. Ezek egy részét, a Coleopterákat Vellay még életében, Vánky József barátjával együtt „Adatok Szeged vidékének állatvilágához” cím alatt 1894-ben bocsátotta ki. A többi rovarrendeket (Hymenoptera, Lepidoptera, Orthoptera, Hemiptera és Diptera) sorban itt fogom közölni.

Mielőtt ezt megkezdeném, czélszerűnek vélem, az említett közlemény bevezetésének némely részét tájékoztatásul ideiglatni.

„Az utolsó évtizedekben — úgymond Vellay és Vánky 1894-ben — gyakran olvashatunk egyes közleményeket, melyek hazánk különböző vidékeinek természetrajzi viszonyait ismertetik: az illető vidék multjából, jelenéből oly adatokat tárnak fel, melyek a búvárkodásra hajlandó elemeket más, eddig még kevésbé ismert vidék átkutatására, az arra vonatkozó adatok összegyűjtésére és feldolgozására buzdítják.

Az efféle közlemények között találunk olyanokra, melyek pusztán adatokat tartalmaznak egy később összeállítandó munkához, továbbá olyanokra, melyek az adatok felsorolásán kívül az illető vidék bizonyos irányú jellemvonásainak és sajátosságainak feltüntetésére is törekszenek. — Az ekként nyilvánoszágra jutott dolgozatokból feltűnik, hogy a hazánk rovar-világát tárgyaló szakirodalom a főváros környékével és túlnyomólag a hegyes vidékekkel foglalkozik, más szóval, hogy a közölt adatok nagyobbára ezen vidékekről valók, csak igen csekély, mondhatni alig számot tevő adat áll rendelkezésünkre az úgynevezett nagy magyar alföldről, a mi pedig van, csakis egyes kiválóan buzgólkodó szakfértű útján lett ismeretes; ilyenek Frivaldszky Imre és János, Dr. Horváth Géza, Mocsáry Sándor, Sajó Károly, Speiser Ferencz, Thalhammer János és Dr. Török József.

A nagy magyar alföld tehát s benne Csongrád megye, Szeged szab. kir. város 14 négyszög mértföldet meghaladó területű birtokai-val természetrajzi, különösen rovarászati tekintetben átkutatlan. — A tények ilyen állása mellett indítatva éreztük magunkat arra, hogy ezen tapasztalt hiánynak legalább részben való megszüntetésére kísérletet tegyünk.

1886. év telén elhatároztuk, hogy a következő év tavaszától fogva szabad időnket Szeged város vidéke rovarainak összegyűjtésére és azok tanulmányozására fogjuk fordítani annál inkább, mert Szegeden a rovarok rendszeres összegyűjtésén, tudtunkkal előttünk még senki sem faradozott.

Jelen dolgozatunk az utóbbi 8 évi működésünk eredményét tünteti fel. Nyolcz évi munkánk alatt a bogarakra vonatkozólag a következő tapasztalatokra jutottunk:

1. Szeged vidékének rovarvilága korántsem oly szegény, mint az első pillanatra lenni látszik. Bogárvilágának gazdagságát azon talajviszonyokból magyarázzuk, melyek a vidéken uralkodók: nevezetesen agyagos fekete földek, melyek itt-ott szikesekké válnak; puszta székterületek, melyek néhol elég nagy területet foglalnak el és alkalmasak arra, hogy rajtok különleges állatvilág találja létfeltételét; óriási homokterületek, melyek között székes talajrészletek és székes állóvizek, semlyékek elég gyakran fordulnak elő; nedves lapályok, melyek majdnem mindenütt állandó vízmedenczével bírnak. — Ezen körülményekhez még nem csekély részben járul Szeged áru-forgalma, mely által elég gyakran nem itthonos fajok is kerülnek a kutató merítő hálójába. — Ezen változatos talajviszonyokhoz nem kis mértékben járul a bogárvilág változatosságához azon tény, hogy Szeged lakossága a legkülönbözőbb gazdasági ágakkal foglalkozik: de nagyban csökkent a bogárvilág létfeltételét azon körülmény, hogy alig van egy talpalatnyi terület, mely kikerülné a kaszát, kapát.

2. Észrevehető változást idézett elő e téren az 1879-iki árvíz és az azt követő újjáalkotás. — Nem csekély azon rovarok száma, melyeket az árvíz előtt Vellay gyűjtött s mondhatni, elég gyakoriak voltak, ellenben az árvíz után sehol sem voltak felfedezhetőek; eltűntek pedig tapasztalataink szerint azok, melyek csak egy ivadékkal és pedig nyári étellel bírnak, melyeknek, nézetünk szerint álezáit pusztította el a több hónapig tartó vízlepel. Vannak olyanok, melyek az utóbbi években már újra feltűntek. Ellenben találtunk rovarokra, melyek az újjáalkotás előtt sehol sem voltak találhatók, míg azóta és azután gyűjthetőek voltak.

3. 316 kirándulás eredményeként, 1206 faj és fajta bogarat mutathatunk be.

Ezek után áttérek ez alkalommal az orthopterák jegyzékének közléséhez.

A. L.

Orthoptera.

I. Pseudoneuroptera.

Odonata.

Libellulidae: *Libellula* 4-maculata L. VII. 15; depressa L. VI. 9; *Libella* cancellata L. VI. 9—12; coerulescens F. VI. 9—12; *Diplax* sanguinea Müll. VIII. 16—27; meridionalis Selys VIII. 17. — IX. 20. *Crocothemis* crythrea Brull. VIII. 15.

Aeschnidae: *Aeschna* mixta Latr. VII. 19—30; rufescens Lind. VI. 21.

Agrionidae: *Lestes* sponsa Hans. VI. 24.—VIII. 6; barbara F. V. 7—VIII. 27. *Sympycosa* fusca Lind. IV. 3—VII. 7. *Agrion* pumilio Charp. VI. 24—VII. 27; elegans Lind. VIII. 10; cyathigerum Charp. VII. 27.

Ephemeridae: *Ephemera* vulgata L. V. 5; glaucops Pict. VI. 13. *Caenis* grisea Pict. IX. 5. *Baetis* fluminum Pict. V. 10; venosa Degeer V. 24. *Cloe* diptera L. V. 10—12.

Perlidae: *Chloroperla* grisipennis Pict. IV. 29—VII. 3. *Isoperlyx* apicalis New. V. 19—22. *Taeniopteryx* nebulosa Ill. 15—IV. 5.

II. Orthoptera genuina.

Forficularia: *Labidura* riparia Pall. IV. 17—V. 3. *Labia* minor L. V. 3—VI. 29. *Forticula* auricularia L. VI. 30—VII. 5.

Blalodea: *Ectobia* lapponica L. VIII. 20.

Mantodea: *Mantis* religiosa L. VIII. 15.—27.

Acridioidea: *Tryxalis* nasuta L. VIII. 15—IX. 20. *Mesotethus* grossus L. VIII. 2—IX. 29. *Stenobothrus* crassipes Oesck. VII. 6—VIII. 20; nigromaculatus H. S. IX. 22; miniatus Charp. VI. 10—IX. 29; apicarius L. VIII. 8—IX. 29; rufipes Zett. VI. 9—VIII. 13; bicolor Charp. VI. 18—IX. 29; pulvinatus Fisch. VII. 15—VIII. 8; elegans Charp. VII. 28—VIII. 15; dorsatus Zett. VII. 19. *Gomphoceras* antennatus Fieb. VII. 12—IX. 29; maculatus Thnb. VII. 15. *Stauronotus* brevicollis Ev. VIII. 20. *Epacromia* thalassina F. VIII. 20.

Oedipodidae: *Acrobylus* insubricus Sc. V. 11. *Oedipoda* coeruleescens L. VIII. 27. *Pachytylus* nigrofasciatus Degeer VIII. 7; migratorius L. VII. 28.

Acrilidae: *Platyphyma* Giornae Rossi IX. 22—X. 24.

Locustodea: *Phaneroptera* falcata Sc. VIII. 9—24.

Conocephalidae: *Nymphidium* fuscum F. VII. 19—IX. 29; dorsale Latr. VIII. 9—IX. 29. *Conocephalus* mandibularis Charp. VII. 18—VIII. 17.

Locustidae: *Locusta viridissima* L. VII. 15—29; cantans Fssl. VIII. 24.

Decticinae: *Gampsocleis glabra* Hbst. VII. 6—VIII. 10. *Platyceis grisea* F. VII. 14. *Decticus verrucivorus* L. VII. 7—VIII. 19.

Gryllodea: *Oecanthus pellucens* Sc. VII. 28—VIII. 20.

Gryllidae: *Nemobius Heydeni* Fisch. VII. 27—VIII. 5. *Gryllus desertus* Pall. VII. 7—VIII. 20. *Tridactylus variegatus* Latr. V. 10—VII. 20.

Neuroptera.

Panorpidae: *Panorpa communis* L. VI. 23—VIII. 2.

Phryganeidae: *Mystacides pilosus* Müll. VI. 19—VII. 19. *Phryganea grandis* L. VI. 13; *varia* F. VI. 13—VII. 11. *Limnophilus punctatissimus* Steph. V. 24—VI. 19; *vittatus* F. V. 17—VI. 28; *griseus* L. V. 15—VI. 19; *borealis* Zett. V. 13—28. *Grammotaulius atomarius* F. V. 2—24.

Sialidae: *Rhaphidia ophiopsis* Sshumm. V. 14.

Hemerobidae: *Sisyra fuscata* F. VIII. 2. *Hemerobius nervosus* F. V. 4. *Chrysopa vulgaris* Schneid. IV. 5—VIII. 30; *nigrocostata* Bran. VII. 19; *septempunctata* Wesm. VII. 24—VIII. 21.

Myrmeleontidae: *Acanthaclysis occitanica* Vill. VII. 15. *Myrmeleon trigrammus* Pall. VII. 15—VIII. 5; *punctulatus* Stev. VIII. 5. *Creagris plumbeus* Oliv. VII. 15—VIII. 5. *Vellay Imre.*

Különfélék.

A rák életmódjára nézve sok tévedés van elterjedve. Újabban *Heyking* tenyésztette és megfigyelte ezt az állatot, mely szerinte bizonyos kimért területet el nem hagy, és soha rothadt vagy hűdős húst nem eszik, hanem leginkább friss halat és fiatal békát, szükség esetén friss húst is, továbbá kivált méz tartalmú növényeket, lóherét, luczernát stb. Saját pánczéliját is felemésztí. Nyáron át többször vedlik, az első évben 7—8-szor, a harmadikban már csak kétszer s erre tápláléka befolyással van. A pánczél szétrepesztése szemlátomást fájdalommal jár. A rák nyújtózik, míg a pánczél a hátán megreped s az állat kibújhat: farkát és ollóját úgy húzza ki, mint mi a cipőt és harisnyát. Minden ráknak külön oduja van, melybe hidegebb időjárás bekövetkeztekor visszavonul. Télen se nem alszik, se meg nem dermed, hanem mentül hidegebb lesz, annál mélyebben furakodik a földbe. Svédországban jégen rákásznak és széjjel hasított friss halat használnak csáteledelül. A ráknak számtalan az ellensége: a ragadozó halak mind, a csukától a harcsáig, rókák, sőt kutyák is. Az apró ráknak azonban legnagyobb ellenségei a saját szülei, a melyek kedves csemetéiket felemésztik, ahol kapják. A ráknak legveszedelmesebb ellensége azonban mégis az ember. Különösen vesztere van az az általánosan divó szabály, hogy rákot csak az R. nélkül való hónapokban kell